

Eörsi István:

A MÁSODIK NEKIFUTÁS

Először 1969-ben vágtam neki az Antigoné-témakörnek. Az előző év keleten és nyugaton egyaránt az ifjúság lázadásának és leveretésének jegyében telt el. Darabom, a *Huligán Antigoné* — ha helyesen értelmezem — arról szól, hogy a kikényszerített társadalmi közmegegyezések szennyezett levegőjében nincs esély katarziszra: Antigonét sziklasír helyett diliházba viszik, Haimon pedig a vele félreérthetetlen célzattal bájos Izménés társaságában Kreonhoz megy, rántott csirkét vacsorázni. Aki gyeglemmel kísérte a hatvannyolcas nemzedék későbbi fejlődését, beépülését — főként nyugaton — a kreoni struktúrába, az nem vitathatja el, hogy színművem tartalmazott némelyes prófétikus igazságokat.

A második nekifutás ösztönzője egy történelmi analógia volt: mi történik az olyan országgal, ahol nem engedik eltemetni a halottakat? Belháború dúl, elhullanak a jobbak, jön egy közepes képességű uralkodó, a korábbiak örökös helyettese, és működését olyan rendelettel kezdi, mely megsérti a közösség megszentelt hagyományait. Aki ellenkezik, azt kivégezteti, a többiek pedig alattvalói helyesléssel törvényesítik a törvénytelen törvényt. Amikor kiderül, hogy hiba csúszott a számításba, az uralkodó megmásítaná végzetes döntését, de jobbító szándékra nincs már idő. Minthogy nem tragikus hős — Szophoklész, ez a makulátlan dramaturg úgy látta, hogy Kreon nem érdemel megtisztító halált —, meg kell érnie, hogy az alázatos alattvalók harsány erkölcsi pátozzsal ellene fordulnak. A történet végére teljesen összetörik, de csak siránkozni tud, meghalni nem.

A szophoklészi mű aktualitására Csiszár Imre hívta fel a figyelmemet — ez az első darabom, melyhez más szolgáltatta az alapötletet, és amelyet kifejezetten megrendelésre írtam. De az én vezérem bensőmből vezérelt: egész lényemet vonzotta ez a kétségbeesett pontos analógia. Különösen vonzott, hogy a görög tragédia szerkezetét — melynél jobban író még nem remekelt — változatlanul hagyhattam. Csak a hangsúlyokat kellett — történelmi tapasztalataim parancsára — eltolnom kicsit, mégpedig az eredeti mű által kijelölt irányba. Így hát az én Kreonom még nyavalyásabb, a Kar pedig — vagy ha úgy tetszik: az értelmiség — még szolgalelkűbb, hogy aztán még buzgóbban fordítsa meg köpönyegét. A Kar szerepeltetéséhez azonban előbb meg kellett értenem azt a szerepet, amelyet Szophoklésznel játszik. George Steiner nagyszerű könyvéből, *Az Antigonéból* megtudtam, hogy ezek a mitológiai hagyománnyal teliszűfolt, kultikus szövegek a korabeli közönség számára nem betétek voltak, hanem a cselekmény nélkülözhetetlen láncszemei. Amikor — hogy csak egy példát említek — Haimon lázadása

után Erosz hatalmát magasztalja a Kar, ezt mindenki úgy értelmezte, hogy a szerelmi vágy örületes ereje porrá zúzza még az apa iránt érzett szeretetet is. Mihelyt felismertem a kórusok dramaturgiai szerepét, tisztán láttam a feladatomat is. Ami ma már csak bujkál a szövegek mélyén, azt olyan világossá kell tennem, amilyen egykor a görögök számára volt.

A darab írása közben különös élvezetem telt egy ritmikai kísérletben. Úgy éreztem, a görög tragédia hatos jambusaival eltávolítom a jelentől a történetet, amely éppen aktualitása miatt vonzott. Mi történne — kérdeztem magamtól —, ha csak a jós, ez a legősibb rétegekből előbukkanó figura beszélne a tragédiák hagyományos ritmusában? Ha a többiek — zaklatott korunk atmoszférájának

megfelelően — daktilusoktól és anapestusoktól lüktető nyelven szólalnának meg? Igen ám — gondoltam —, de tudhat-e a minden ízében prózai Kreon is verselni ezen a bonyodalmas módon? Úgy döntöttem, hogy Kreont megfosztom a költői dikció kegyelmétől, és csak indulatainak csúcspontján juttatom el egy-egy rövid pillanatra a versig. Nem utolsósorban a ritmikai próbálkozásoknak köszönhetem, hogy a történetben előre haladva legalább én jól szórakoztam.

A Várszínház Refektóriumában mutatják be Eörsi István Tragédia magyar nyelven Szophoklész Antigoné-készültek. Nemcsák Károly és Besenyei Ferenc ● Ráckevei Anna és Tóth Éva (Fotó: Konec Zsuzsa)

